

מראי מקומות- סנהדרין ק"ט

- (א) **אמר גם זו לטובה- ביאר הענף יוסף בתענית** (כא.), דאף דצריך כל אדם לומר כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, התם הכוונה הוא דמרעה זו תצמח טובה, אבל נחום הי' אומר דגם זו לטובה, לא רק התוצאות, אלא גם זה גופא הטובה, ואינה רעה כלל.
- (ב) **כי מטא להתם אשתכח עפרא- ע' בגבורת ארי בתענית** (כא.) שהביא דגירסא התם הוא דלמחר, לאחר שמלאוהו עפר, חזא נחום ואמר גם זו לטובה. וכ' הגבו"א דודאי גירסא זו משובשת, דהא משמע דמיד ראה אותם שהוא עפרא, ואפ"ה אמטינהו לבי קיסר, ודבר תימה הוא, איך מילא לבו לעשות כן. אבל הגירסא המתוקנת הוא כמו דאי' בגמ' כאן, דרק כשאתו לבי קיסר, ונתן להם הדורון, אז אשתכח דעפר הוא. וכן העיר בהג' יעב"ץ שם, דהא אין סומכין על הנס. אולם כ' דאולי יש ליישב דשמא לא הי' זמן לשהות, והי' צריך לסמוך על הנס.
- (ג) **דור הפלגה... מאי עבוד- ע' בבאר שבע** שהעיר אהא דהתורה גילה חטא של דור המבול ולא של דור הפלגה, וכן אי' במדרש, דמעשה דור המבול נתפרש, ומעשה דור הפלגה לא נתפרש, ומ"ש. וכ' הב"ש ב' טעמים בדבר. א) שכל עצמה של התורה הוא להורות ולתוכחת הדורות הבאים שלא יחטאו עוד כמו שעשו דורות הראשונים, וכיון שחטא דור המבול נמצא בכל דור ודור, לכן הוצרך הכתוב לפרשו. אבל חטא דור הפלגה לא הי' ולא הוה ולא יהי' מאז ועד עולם, כי לא הי' יכולת בידם להתחיל בחטא זה לבנות מגדל אלא ע"י הא דהי' כל הארץ שפה אחת. אבל אחר שעשה הקב"ה תקנה לזה, וחלק כל הארץ לע' לשונות, א"כ שוב לא הי' תועלת לפרש החטא [ומה שהזכיר המעשה בכלל, אולי הוא רק לפרש איך נעשה כ"כ לשונות בעולם]. עוד פי', דכיון שדור הפלגה פשטו ידם בעיקר, והטיחו דברים קשים כלפי מעלה, לא לא ניתן ליכתב, ולכן לא פירשו חטאם בהדיא בקרא.
- (ד) **ונכה אותו בקרדומות כדי שיזובו מימיו- פי' היד רמה, לפי שאמרו, מה לנו לבקש רחמים מלפני המקום על הגשמים, נבנה מגדל ונעלה לרקיע, ונכה אותו בקרדומות כדי שיזובו מימיו. אולם ע' בבאר שבע** שהביא מהמדרש שפי' באו"א, נקח קרדומות ונבקיע השמים ויזובו מימיו, כדי שלא יעשה לנו כמו שעשה לדור המבול. וכן כ' המהרש"א, שיראו מעוד מבול, ולא האמין בשבועתו שלא יהי' עוד מבול, ולכן אמרו לבנות מגדל כדי שיזובו כל המים ברקיע, ולא יהי' עוד מים למבול.
- (ה) **מחכו עלה במערבא א"כ ליבנו אחד בטורא, (אלא) א"ר ירמי' בר אלעזר, נח' לג' כיתות וכו'- בביאור תי' הגמ', כ' היד רמה דלא נתכוונו לרקיע כלל, אלא כדי שיהא להם מקום גבוה לדור שם מפני ג' דברים. א', ליישב במקום גבוה שלא יהא נוח ליכבש. ב', כדי לעלות ולעשות מלחמה שם בכל חרבותיהם. ג', לעבוד שם ע"ז, שכן דרך עובדי ע"ז לעבוד במקום גבוה. וע' בבאר שבע שג"כ כ' כן, שלא היתה כוונתם לרקיע כלל, וממילא מיושב קו' מערבא. אולם עוד כ' שם דמלת "אלא" ט"ס הוא ולא בא לחלוק על ר' שילא, ושפיר היו מכוונים לעלות לרקיע, וכוונתו רק לפרש למה היו רוצים לעלות לרקיע (ולדבריו לכאן עדיין ק' קו' בני מערבא). וע"ע בבן יהוידע, דנקט דאף בר' ירמי' היו רוצים ללחום ברקיע, והק', דא"כ בשלמא הכתות אחרות הי' ניח"ל טפי בבקעה מבהר מאיזה טעם שהוא, אבל לכאן כת זו עדיף להו בהר, וכן' מערבא. ותי' דאה"נ, להם הי' ניח"ל בהר, אלא דכיון דב' כתין אחרות בחרו בבקעה, הוכרחו גם הם לבנות המגדל אצלם, כדי שאם יהיו הם מנוצחים, יעלו גם הכתות אחרות לעוזרם.**
- (ו) **וזו שאומרת נעלה ונעשה מלחמה נעשו קופים ורוחות וכו'- כ' העינין יעקב דאפשר דהמדה כנגד מדה הוא, דכשהקב"ה ברא אדם, הרי ברא אותו מן העליונים והתחתונים, כדי שיהא שלום בין העליונים והתחתונים.**

נמצא שאין באים אלא לחסר ממונם, להכניס להם פירות ולהוציא מהם מעות.

(י) **שהיו נותנין עיניהן בבעלי ממון, וכו' - פי' הבן יהודע, דהיינו האורחים בעלי ממון, ולא בתושבי העיר, דעיקר מגמתן היתה שלא יבואו אורחים בעיר, ולא עשו לאורח זה בהדיא, רק בהסתר, ועשו כן למי שלא הי' לו יורשים, כי כן הי' חוק הממשלה, דמי שמת ואין לו יורשים, ממונו לממשלת העיר.**

(יא) **שפעי מרזבי דצפורי דמא - פרש"י, דאדם גדול הי', ואגב שהזכיר לעיל שהי' מצפורי, נקט נמי האי עובדא, לאשמעינן דמצפורי הי'. והק' הבאר שבע, אטו עד השתא לא ידעי' דר' יוסי הי' מצפורי, וע"ש שהביא כמה מקומות. ולכן כ' לפרש באו"א, דנקט הא לאשמעינן שמן השמים הראו לבני צפורי שלא חטא ר' יוסי במה שדרש קרא זה דחתר חושך וכו' באופן זה, ויפה השיב להם מי הוה ידענא דאתו גנבי, דאם חטא בזה, לא הי' נראה מן השמים צער גדול כזה.**

(יב) **דלית לי' לירעי תרי יומי - כ' התורת חיים, דכיון דכל דיניהם הי' מהופכים, וכדאמר נמי בסמוך לענין מי שעבר במברא, וכו', לכך נענשו במדה כנגד מדה, שנהפכו, שנא' ויהפוך את הערים וכו'.**

(יג) **דעבר במברא יתיב חד זוזא, דלא עבר במברא יתיב תרי - פי' היד רמה, דצריך לשלם תרי משום המים שהעלה ברגליו. אולם לא משמע כן מפרש"י, דכ' דלא עבר במברא, אלא בא דרך אחר.**

(יד) **דעבר במברא יתיב ד' זוזי, דעבר במברא יתיב ח' זוזי - העיר הרש"ש, הא לעיל אמרי' דעבר במברא יתיב חד זוזי, ומ"ש. ותי' דאולי לעיל הי' לבני עירם, וכאן הי' לאורחים, כדי למונעם מלבא.**

(טו) **ההוא כובס איקלע להתם, וכו' - כ' המהר"ל, דאע"ג שהרשעים כל כוונתם להרע לבריות, מ"מ הש"י לא יעזוב בידם הצדיקים, ומציל אותם מידם. ולפיכך, אע"ג שעשו כך לההוא כובס, וכו', ובכל מקום שאמרו בתלמוד**

וא"כ, כיון שהם חפצים במלחמה, ולא בשלום, לכך נשתנה בריאתם, באופן שלא יהי' משותף מן העליונים והתחתונים.

(ז) **אור מגדל משכח - הק' הבאר שבע, למה לא חשיב אור המגדל בהדי דברים שמשכחים הלימוד. ותי' דכיון שאי"ז דבר מצוי, לכך לא קחשיב לי'. ועוד תי', דהתם לא הזכיר הגמ' אלא דוקא עניני אכילה ושת' שמשכחים הלימוד.**

(ח) **רעים בגופן וחטאים בממונם... רעים בממונם וחטאים בגופן - ע' בעין אליהו שכ' לפרש פלוגתתן, דנפק"מ אם ממון חמור, או אם חטא של גופן חמור, ונפק"מ אם חשוד בקל, האם חשוד גם בחמור או לא. וביאר, דרעים בגוף, היינו גילו עריות, וחטאים בממונם, היינו גזל. ומדבריו בהמשך מבואר, דחטאים הוא חמור טפי מרעים, וא"כ מזה נלמדו איזה מהם חמור. ועפ"ז כ' לפרש ההמשך, דנח' גם אם דרשי' "מאד", שמתכוונים וחוטאים, או אם מפרשים מאד לשפיכות דמים. וביאר, דאם אמרי' דחטאים בממונם, א"כ נמצא דגזל חמור מגילוי עריות, ואיך שייך זה, עכצ"ל שהוא משום דכל הגזול פרוטה מחבירו כאילו הוא נוטל את נפשו. אבל א"כ, יצא דשוב אין שייך לדרוש מאד לשפיכות דמים, שהרי שפיכות דמים כבר נכלל בהא דחטאים בממונם, כיון דהוי כאילו נטל נפשו. אבל למ"ד דרעים בממונם וחטאים בגופן, א"כ יצא דגזל אינו חמור כ"כ כמו גילוי עריות, וע"כ משום דס"ל דלא אמרי' דהגזול פרוטה מחבירו כאילו נוטל את נפשו. וא"כ, שוב שפיר יכול לדרוש דמאד בא לרבות שפיכות דמים.**

(ט) **וכי מאחר שארץ ממנה יצא לחם, וכו', למה לנו עובדי דרכים, שאין באים אלינו אלא לחסרנו - פי' הבן יהודע (וכע"ז כ' המהרש"א), דמנהג העולם הוא, דכשיש מזון א' בעיר, מביאים מעיר אחרת מזונות אחרים, שלא שכיחי בעיר זה. אך סדום הי' בה כ"כ טובה, שכל דבר הצריך לבני אדם לאכילתם מצוי בה, ולכן עובדי אורח שמביאים מיני פירות למכור, כיון שלא הי' להם צורך בהם,**

יט) **דתן שעבר על דת- פי' המהרש"א**, שעבר על דת כמש"כ ויאמר לרשע, למה תכה רעך. והב' המוכה הי' אבירם, והי"ל לפרוש עצמו ממנו על שהכהו, ואעפ"כ איבר לבו מלעשות תשובה, והי' ידו עמו בכל רשעו.

"ההוא כובס" הוי אדם פחות ושפל, ומ"מ כאשר אקלע אליעזר להתם, הי' מהפך הדין על הדיין.

טז) **עדת קרח אין להם חלק לעוה"ב, וכו', ר"א אומר עליהם אמר הכתוב ד' ממית ומחי' - ע' בעין אליהו שביאר דנח' ר"ע ור"א בב' דעות במדרש בביאור מהותו של קרח, י"א שהי' בעל מעשים טובים, ועינו הטעתו, וסבר שכבר בא התיקון האמיתי, ואין ישראל צריכין למלך. אבל ודאי האמין בד' ובתורה, אך לא רצה שמשה יהי' מלך, אלא דימה שבא העת שימלוך המלך הראשון, שהוא הקב"ה, והוא יהי' האחרון. ומבואר עוד שי' במדרש, שלא האמין קרח בתורה, וסבר שלא נצטוו משה כי אם העשרת הדברות, וא"כ כיחש בתורה. וא"כ, י"ל דבזה פליגי ר"א ור"ע, ר"ע ס"ל דעדת קרח אין להם חלק לעוה"ב, משום דס"ל שהיו כופרים גם בתורת ד'. אבל ר"א ס"ל דלא כפרו אלא במשה, ולכן שפיר יש להם חלק לעוה"ב.**

יז) **בן שהרתיח עליו את כל העולם כצוהרים, וכו' - פי' התורת חיים**, נראה דלכך דריש להו לשמותיהן, משום דכל מקום שהכתוב מייחס את הצדיק, הרי כל הנזכרים עמו צדיקים, וכמו דאמרי' בבנות צלפחד בן חפר בן גלעד, וכו'. וכן כל מקום שמייחס את הרשע, הרי כל הנזכרים עמו רשעים, כגון ישמעאל בן נתני' בין אלישמע. וא"כ, קרח, דרשע הי', אמאי בא הכתוב לייחסו אחר אבותיו, והא אבותיו כולם צדיקים גמורים היו. ולכך דריש הש"ס את השמות, לומר דלא נכתב ייחוסו אלא לגנאי לו לקרח עצמו, שהרתיח עליו וכו', ואגב דדריש לשמות אבותיו, דריש נמי לכולהו.

יח) **בסודם אל תבא נפשי, אלו מרגלים - הק' המהרש"א**, מה ענין שבט לוי למרגלים, הרי לא הי' עם המרגלים משבט לוי. ואם על שבט שמעון קאמר, מ"ש שבט שמעון משאר השבטים. והביא מרש"י **על התורה דכ' דמה דאמרי' דבסודם אל תבא וכו'** היינו מעשה זמרי. ולפרש גמרון, כ' המהרש"א דאולי קבלה היתה בידם דהמרגל משבט שמעון הי' עיקר בעל המעשה שביניהם.